

Rojî Kurd

(Hejmar: 3)

Transkirîpe û Wergerandin: Cemîl AMEDÎ

Abone:

Her biri için seneliği 18,
6 aylığı 9 kuruştur.

Salê hejdeh quriş e
Şeş mehak bi 9 quriş e.

Nüshası 40 pare

Dağıtım Merkezi: *Rojî Kurd* idarehanesidir.

Özel Hatırlatma:

Gazeteye ait muhaberat ve müracaat İstanbul'da, Bab-ı âli Caddesi'nde, Meserret Oteli karşısında, Kürd Talebe "Hêvî" Cemiyeti merkezinde, (Rojî Kurd) idaresinde meydana gelmektedir.

Bu oluşma-yayınlanma kutlamasıyla muhterem arkadaşlara ve hayır sahiplerine özel teşekkürlerimizi arz ederiz.

İlan

(Mülkiye tıbbından) mülkiyeden Hayderizade Ahmet Bey, her pazar günü sabahtan akşama kadar Vezneciler'de Açıkbaş Eczanesi'nde fukara Kürd hastalarını parasız muayene ve tedavi eyler.

Hekîm Heyderîzade Ehmed Beg, hemû rojên yekşembê be xurayî le eczexaneyê (Açıkbaş) le Veznecîler kurdê nexweşekan muayene dîke we îlac deda.

Hekim: **Hayderizade Ahmet Bey**

Mekteb-i Mevresi: Her sınıf mektebliler için elzem risaledir. Bütün öğretim ihtiyacını temin edecek surette çeşit çeşit yazılarla doludur. Bilumum mekteblilere tavsiye ederiz.

Sahib-i îmtiyaz
ve mudirê mesûl:
Abdulkerim

Tarîxê te'sîsî
xurre-ê Recep(serê recebê)
1331

11 Ramazan sene 1331 şimdilik ayda bir neşrolunur. 1 Ağustos 1329

Hüsen Kenan Paşa

Osmanlı İşleri Kolaylaştırma İdarehanesi:

Hukuktan anlayan Babanzade Abdulaziz Beg tarafından bütün vatandaşların ve bilhassa mensubiyetle iftihar olduğu temiz soylu Kürd kavminin bütün işlerini hemen zaruri mesraflar pahasına denilecek surette cûz'î bir ücret kabul etmek üzere bu kere "Osmanlı İşleri Kolaylaştırma İdarehanesi" ismiyle bir idarehane tesisine muvafık olmuştur. Genelde ceza hukuk ve şer'î davalar getirmekle beraber bütün resmi dairelerde takib, lahiye ve dilekçe araştırılacak rehin ile borç verme ve almalar, inşaat ve emlak alım ve satımı için namuskarane bir surette kılavuzluk edilecek. Velhasıl bütün vatandaşların görülecek işleri az bir zamanda doğru bir surette neticelendirilecek. Hükümet dairelerinde işleri olan kimselere, adını yukarıda arzettiğimiz bu namuskar gencin idarehanesini tavsiye etmeyi vazifeden sayarız.

Merkez İdaresi:

Bab-ı âli cad. 46 numara resimli kitab idarehanesi üstündeki dairedir.

İLAN

Li muntesebînê hukuk Babanzade Ebdulazîz Beg bi navê "Osmanli teshil mesalih" îdarexane-yekî kerd wetewe. Her çend îş we de'va bî bizor herzay dibînî. Necmeddîn Efendî ger ku kêşî li gula ye. Hemmû Kurdekan lazime îşyan bidine ew kurdê necîb e.

KÜRDLÜĞÜN TEALİSİ(YÜKSELMESİ)

Kavimler de şahıslar gibi iki gıda ile hayatlarını idame ve devam etmeye muktedir olabilirler. Manevi gıda, maddi gıda.... Maddi gıda cismin, manevi gıda ruhun bekâ ve ilerlemesine hizmet eder. Fakat ruhî ihtiyaçları oluşmamış akıl ve dimağı gelişmemiş herhangi bir varlık için maddî ihtiyaçlarını makul ve faydalı surette tedarik etmek zor olduğundan, ruhi ihtiyaçları ve manevi ihtiyaçları, maddiyatın öncü ışığı sayıp ona yüklemek bir ihtiyaçtır.

Şimdiye kadar kapkaranlık bir bilgisizlik içinde bulunan Kürd kavminin varılacak yere doğru yürümesi ve değişik beşer kavimleri arasında kendisine düşen kutsal görevi yerine getirmesi için kuraklık, arızalı, tehlikeli çukurlar, uçurumlar, taşlar ve tuzaklarla geçilmesi zor bir hale gelen gidiş ve yükseliş yol ve geçitleri, kuvvetli bir ışık ile kendisine aydınlatmak lazım.

Bütün milletler bu ilerleme ve yükselme yollarını çiğneyerek arabalara, trenlere, otomobillere müsait vasıtalar vücuda getirdiler. Kürdlük yolu ise çıplak bir vahşi yerdir. Üzerinde pek seyrek ayak izlerinden başka bir şey görünmez. Yabani ot, taş ve girdap hasıl çıplak ve çöl.... İşte Kürdün bundan sonra gayretiyle işlek bir şoseye dönüşmüş olması lazım gelen, karanlık ve meçhul sahasının giderilmesi gerek.

Terkedilmiş ve bırakılmış bir yolu nur hidayetiyle aydınlatacak yegane bir kuvvet var ise o da bütün milleti, çağdaş medeniyete ulaştıran eğitimidir. Eğitim seferberliği derecesinde bulunan bir milletin bu gayeye ulaşması için çekeceği zahmetin büyüklüğü ve

dehşeti güven sahibi ve emsalsiz insanlardan başka herkesi ümitsiz ve hizmetten titretebilir. Fakat başarının şerefi göğüs gerilecek sorunun genişliği ile uygunluğudur. Tehlikesiz ve zahmetsiz bir zafer ışksız ve insansızdır.

Bununla birlikte Kürdün bugün millet olarak -itiraf etmeliyiz- eğitim konusunda hemen hemen hiçbir şeyi yoktur. Konuşma dili zengin ve rengin olduğu halde, yazı dili her türlü layık olduğu saygınlıktan mahrum tutulmuştur. Şu halde binayı yeniden kurmak, temeli en sağlam bir biçimde şimdiden atmak lazımdır. Tarih huzurunda ilk Xani'lerin şerefi ne kadar geniş ise, mesuliyeti de o nisbette büyüktür.

Yanlıı atılmış bir temel çürük ve eğri bir binanın vücuda gelmesine yol açarsa, mimarın bilhasa tutulacağı suç ve haklı azarlanma, hiçbir mazarete yorulamaz..

Bu derece mahrumiyet-i irfan içinde yuvarlanan ve yuvarlandığı için kendisiyle komşu olan milletlere ve bilhassa Ermeni vatandaşlarına karşı koruma alemi ve hayatta pek noksan manevi silahlar ile mücehhez bulunan Kürd milletini adeta yeniden yetiştirmek ve her şeyden evvel ilkokul eğitimini yaymaya ve genelleştirmeye çalışmak lazımdır.

Şüphe yoktur ki Devleti Osnmaniye bu noktada Kürd milletinin ilerlemesi için pek çok çalışacak ve her türlü yardımın yapılmasında geciktirme yapmayacaktır. Fakat Kürdler yardımın en büyüğünü kendi kendilerinden beklemelidirler. Hükümet tarafından yapılacak yardım geniş bir bölgeyi kapsamaz, bu yardıma ya imkan bulunmaz veya imkan bulunsa dahi bir meyve vermez. İlk, orta ve lise okulları için lazım olan kitapları henüz

hazırlamayan, bu başlangıç mekteplerine mahsus öğretmenleri mevcut olmayan bir millete resmi bir yardım pek küçüktür. Kürtçe ile eğitim yapmanın ve kitaplar oluşturmanın mümkün olduğu bile nazarı şüphe ile görüldüğü bir sırada yapılacak resmi yardımın bile şüpheli bölgelere kaydırılacağından itiraz edilmesi hatıra gelebilir. Bu itiraza mahal olmadığını, Kürtçenin bilgi ve fence ve öğretme kabiliyeti olduğunu ispatlamak, kürtlüğün toplumsal çağdaşlaşması ve maneviyatının arzulan mukaddes bir hedefe ulaştırılması gayretli kişilerin vazifesidir.

Kürd dilinin, vücudu bile muhakkak körelmiş bazı yöneticilere karşı bu hakikatı, basit eserler ile fiilen isbat etmek üzere her şeyden evvel yapılacak birkaç esaslı iş vardır ki bunlar kürtlük ağacının dalları sayılıyor.

Birinci vazife, Kürtçe hakiki ve sade bir yazı dilini vücuda getirmektir. Arap harfleriyle yazılacak bu dil, yazım için Arap alfabesinde bazı değişiklikler yapmayı gerektirir.

Kürtçeye uygun alfabe düzenlemek için şimdiye kadar birçok teşebbüsler oldu. Birçok nünuneler tertip edildi. Bunlardan birini, en iyisini Kürtçenin özelliklerinin ihtiyaçlarıyla uyumuna tereddütsüz kabul etmelidir.

Kürtçe bu noktada diğer dillere nazaran ulaşılması daha çok kolay ve avantajlı olacaktır. Çünkü diğer diller gibi harf şekillerine bağlı bir gelenek sabıkası, bir taraf edilmesi müşkül bir alışkanlık geçmişi yoktur. Okumaya başlayacak çocuklar hemen yeni harfler ile bismillah çekerek başlamış olacaklar. Mamafih Arap alfabesini kabul etmek şart ve hatta mevcut Arap alfabesine nazaran kapalı addedilen

bazı şekiller yeni ve tuhaf şeylerden uzaklaşmak gereklidir. Arap alfabesinin hali hazır neden biraz daha basit bir şekli kafidir, çünkü nihayet Kürd, şark ailesinden ayrılamaz, Arnavut latincileri taklit etmek cinayettir.

İkinci nokta, Kürtçeye en çok lazım olan kitapları yazmak. Mesela dilbilgisi ve bilhassa bir lugat kitabı hazırlamaktır. Bunun ehemmiyet-i fevkaledesini izaha lazım görmem. Bunlar olmayınca ne tahsil, ne öğretim ve eğitim sistemi, hiçbir şey oluşmaz. Okul yapmak, çocukları bir bina içinde toplamak demek değildir.

En gerekli ve zaruri kitaplar hazırlandıktan sonra ilk, orta ve lise olmak üzere birkaç nümune okul yapma ve oluşturma, en esaslı bir uğraşı teşkil eylemelidir.

Yazı, kitap ve okul İşte aydın fikirli kürdlerin kürtlüğün toplumsal gelişimi için başlıca nazarı dikkatlerini celbetmek lazım gelen üç temel ilke.... Basit görünen bu işin pek güç olduğunu itiraf etmelidir. Bu üç temel gelişme ilkesinin bağlı olduğu yegane kuvvet, gayret ve paradır.

Kürdler bazı milletlerin yaptığı gibi alyansı Franssa-i, alyansı İsrailyet şeklinde eğitim-öğretim talep etmede bir birlik oluşturabilirler. Siyaset ve politikalara temas eden başka çalışmalarına alakadar olunmak üzere sadece öğretim ve ilk öğretim ile iştigal edecek bir heyet kurmada muvaffak olurlarsa, yalnız kürdlikle değil; Müslümanlık ve Osmanlılığa da en mühim bir hizmette bulunmuş olacaklardır. Daha önce iddia etmiş olduğum gibi, Kürdleri her ne suretle olursa olsun cehaletten kurtarmak, rekabet meydanında onları yutmağa hazır ve donanmış diğer unsurların üstün gelmesinden korumak yalnız milli görev değil, aynı zamanda

dinî görevdir. İslamiyetin mühim bir kitlesinin cehalet ve sefalet içinde yok yere mahv ve heba olup gitmesi insanîyet ve islamiyette bir zulümdür.

Kürdler için çalışmak isteyenler mesailerini bu şekilde dönüştürmedikçe hayırlı bir iş görmezler, sanınız kürd- lükle alakası olan her ferdin kendisi sadece özel önem vermek üzere her ay kendi güçleriyle uygun cûz'î pek cûz'î bir yardımda bulunursa, belirttiğimiz amaca ulaşmak mümkün olacaktır. Duygusal yardımlaşma ancak bu surette zahir olacak ve ancak bu suretle ortak bir mevcudiyette bulunduğu anlaşılacaktır.

Babanzade İsmail Hakkı

ÖNEMLİ ŞAHISLARIN HAYATI: Bedirhanî Hüseyin Paşa

Haber, pür hüznün ve matemini geçen sayımızda yazdığımız Bedirhanî merhum Hüseyin Paşa'nın hal tercümesini yazacağımızı vadedmiştik. Binanaleyh özetle vadeyliyiz:

Merhum Hüseyin Paşa: Allahın çekilmiş kılıcı Halit b. Velid hazret- lerinin nesli necip ve mübarekinden Kürdistan'ın son Botan emiri Bedirhan Paşa'nın oğludur. 1275 tarihinde Girit adasında doğmuştur.

İlk tahsilini pederden ve özel hocalardan almış ve pederin vefatından sonra Şam'da askeri okula kayıt yaptırmışsa da okulu bitirmeden terk etmiştir.

Rumeli muharebesinin başlangı- cında adı geçen merhum henüz 19 yaşında idi, din ve devlete hizmet etmeyi varlığının şiarı olarak en esaslı ve lazım önemli bir gerçeklik hükmünde tellaki ettiğinden o yaşta bile devlet tebaasının musibetine can ve kaniyla iştirak etmek istemiştir. Müracaatı uygun olarak kabul edilince derhal Adana'ya gitmiş ve oradan 3500 Kürd gönüllüsü toplayarak harbe iştirak etmiştir. Önce gazayı mübarekte hayatı küçümsercesine cidden harikalar yaratmış, cesaret ve fedakarlığın en yüce ve parlak nünunelerini gös- termek suretiyle kesndisi birkaç yerin- den yaralanarak ve savaş arkadaşı olan kürdlerden 3000'i geçen bir sayıda şehit bırakarak İstanbul'a dönmüştür. Hüseyin Paşa'nın hanedanlığın diğer fertleri gibi asıl vatanında miras bırakılan mallar, mülkler ve emlakının gasp edilmesinden dolayı eliaçık azminden başka yaşam sermayesi ve

hayatı olduğundan ve bu fedakarlığa karşı vadedilmiş lutfun verilmemesinden dolayı ve zaruri olarak veraset hissesini elde etmek ile yaşamak için asıl vatanına dönme mecburiyetini hissetmiş ve biraderi Osman Paşa ile beraber Kürdistan'a dönmüşlerdir.

Hükümeti Hamıdye'nin vehmi malumuna binaen orada bulunmasına emniyet edilmeyerek cebren iadeleri teşebüsüne düşülmüş ve sevkolunan taburların iş görememesinden dolayı, biraderleri Bahri Paşa gönderilerek ikna suretiyle ikna edilerek getirilmişlerdir.

Bundan bir zaman sonra Şam'a sürgün edilmiş ve orada birkaç kaymakamlıkta bulunduktan sonra Limni mütasarıflığına terfi etmiş, oradan Antalya'ya gitmiş. Fakat Antalya'nın meşhur Ömer Levlevi'sinin zulmüne engel olmak yolunda azmi vazife ve adaleti korumasından dolayı, Arnavud Ferit Paşa'nın hışmına uğramış ve görevden alınmış ise de, bir müddet sonra Yozgat'a tayin olunmuş ve orada bugüne kadar doğru sözlü olan istikamet ve gayretiyle yükselen terfiyesi düşürülerek çalışmakta iken, Barmeki'lerin(Harun Reşit zamanında vezirlik yapmış aile) felaketi tarihesine bir nümune olan Bedirhanlık vakayı malumasında Nablus'a sürgün edilmiş ve orada sürgün kalması bile, Ömer Lalevi'nin intikamıyla kalbi yanan Ferit Paşa'nın ateşli öfkesini söndürememiş ve bir altın madalya ihسانیyle oranın valisi bulunan Şamlı Aziz'in öfkesini kazanıp ve kötü muameleye maruz kalmış, bir mektuptan dolayı ailesiyle birlikte sürgün edilerek müebbeden bir kalede hapsedilmiştir. Merhum Mithat Paşa, hürriyetin ilanına kadar tarihi odasında mahpus kalmıştır.

İnkılabın halk ve hükümet arasındaki karşılıklı emniyetin esasını teşkil eyledikten emin olan Hüseyin Paşa, artık gönül rahatlığı ile vatan ve milletine hizmet eylemek zamanının geldiğine itimat eylemiş olmakla, bu vicdani güvenine devlet, kürtlüğün bir sadık ve faal unsur yetiştirmek suretiyle ışık vermek istemiş ve Kürdistan'a gitmiştir. Hayatının son nefesine kadar bu ilahî maksadın peşinde koşmuş ve bu arada Kırşehir valiliğine tayin olmuş ise de vicdan zevkini ve hayatın mutluluğunu yalnız kürtlüğün ilerlemesinde aradığından kabul etmemiştir. Bu arada vuku bulan harbi hazır üzerine 40 bin kadar Kürd gönüllü fedaisi hazırlayarak harbe iştirak eylemek istemiş ise de muvaffak olmamıştır.

En nihayet Midyat kazasında dağa çıkmış olan Çemkli Derviş'in teminatla teslim olmasına memur edilerek öyle gitmiş ve bu seferin eylediği zorluk ve meramından hastalanarak yapılan bir cerahi müdahale neticesinde vefat etmiş. Kürdlüğün ruhi mecruhundaki (yarasındaki) ebedi ölüme karışmıştır. Allah geniş rahmetiyle, rahmeyleye.

KILIÇTAN EVVEL KALEM

Kaleminden maksat genel kültür olduğunu açıklamaya gerek görmüyorum, bununla demek isterim ki cihan ilim ve irfandan istifade-i nur ve hayat edemeyen bir kavim bir millet, yalnız kılıcıyla silah ve cesaretiyle yükselip ilerleyemez ve hatta temin-i beka bile eyleyemez ve bu iddiaya da, kürdüğün bugünkü hal ve hayatından büyük ve canlı bir şahit gösterilemez.

Kürtlüğün yaratılışında olduğu irsî cesareti ve ırkî asaletiyle İslamın ilk zamanından beri orduların ilk saflarında bulunmak meziyetini göstermiş ve bu kutsal görevde daima harikalar yaratmış. Fakat üzülen söyleyeyim bütün buna rağmen hiçbir vakit yokolma bahtsızlığından kurtulmayı başaramamıştır.

Bu, kaleminden ziyade kılıca ehemmiyet vermekle, ilimsiz ve marifetsiz kalmak hastalığından kurtulamamıştır. Esasen alim ve arif olmak biz müslümanlar için en lazım ve mecburi dinî bir görevdir. Cihanın yaratıcısı, nev'î beşeri ilim ahlakı ile süsleyerek kutsal olmasını sağlamıştır. İnsan atası Adem'e isimleri öğretme buyurduktan yani bilgi sahibi ettikten sonra bir yüce mevki bahsetmiş ve şerefli meleklerin de kendisine secde etmelerini ferman buyurmuştur.*

Demeki çok faydalı bir geleceğe, yüce bir makama ve muhteşemliğe doğru yönelmek için bize dinen uyuma farzolan ezeli ve ilahî bu yaratılış kanunu ve hayati ihmal ettikçe, elde istediği kadar keskin kılıçlar ve pazular

* Bakara suresindeki Hz. Ademin bilgi sahibi olduğuna dair ayet.

da en harikulade kuvvetler olsun Yine temin-i beka ve izzet yolunda gerçekleştirilecek bütün çalışma ve himmetler heder ve faydasızdır.

Gururumuza ne kadar acı gelirse gelsin, hakkikatı itiraftan çekinmemeliyiz. Bugün 7-8 milyon Kürd kahramanlarından oluşan önemli bir kitlenin, örtülmeye yakın şu unutulmuş ve terk edilişi, dikkatlice bakıldığında usanmayacak hiçbir vicdan tasavvur edemem ki acımasın. İnkâr olunmaz ki bugün bu en aşağıdaki döküntü basamağa düşen bir millet, hayat kabiliyetinden mahrum ve nasipsiz, o kadar zor bir durumda bulunuyor ki içinde yaşadığı aileye bile ağır ve müstakil bir yük şeklini almış ve bu cism-i ailenin bozulmuş bir üyesi olmak tehlikesini göstermekte bulunmuştur ki, çürüdüğünden, çürüyeceğinden korkularak kesilmek ve atılmak hilesine, maruz bulunmaktadır.

Bize üzüntü veren bütün musibetlere ve olumsuzluklara hak kazanma eylemekliğimize en başlı sebep ilim ve irfana olan önemsemezliktir ve netice olarak şu asır için uyulması gereken hayati öğelerden gafil bulunmuşuzdur. Kürdük nasıl onu delmesin ve nasıl batıl ve reddedilmiş düşüncelere hedef olmasın ki, maddî ve manevî varlığını tarif edecek yazılı belgeye dayalı ve kitaplara dökülmüş bir tarihi yok ... Genel çoğunluğa anlatan ... Kendisine yönelen ve dayandırılan iftiraları red ve yok edecek bilgilen-dirme ve anlatma vasıtaları yoktur.

Kendimizi, içinde bulunduğumuz şu hal, yokluk ile sağır ve dilsiz bir adama benzetiyor ki hakim huzuruna gelmiş, hukuk iddiasında bulunuyor. Halbuki iddia edilenden bile aciz bulunan bu çaresiz iddia sahibinin bir avukatı da yok... Düşman, gayet zeki

ve hukukşinas... yaygaracı ve şarlatan... bundan başka kendisinin binlerce avukatı ve müdafileri var. Şimdi acizlik içerisinde davacı... Alemin merhamet ve kanaat vicdaniyesinden başka bir dayanma ümidi bulunmuyor.... O, mütemadiyen bu sıkıntılı, vahim serapta gayretle koşuyor ve yalvarıyor: Hakim ne yapsın? Açık olana boyun eğerek iddia sahibinin hakkını yok sayarak davalıya veriyor. Hem, bin türlü rica ve minnetle davacı kabul ettirebiliyor.

İşte hal-ı vaziyetimizi tarif eden bir misal ... Ve emin ol! Ey benim zahmet gören kürdlüğüm, bugün sen, o kadar görünmez ve unutulmuş sosyal bir mevkide bulunuyorsun ki sana, senden başka hiçbir kaynaktan yararlanma gücünden ve hayat bulma imkanından mahrumsun... Onun için çalış ve gayret et... Mevcudiyetini ve geleceğini koruyabilesin...

Erdemli, muhteşem *Abdullah Cevdet* milletdaşımız “Bir Hitap” adlı makalesinde aynen böyle diyordu: “Bir millet ki yazılmış ve mükemmel olarak bir tarihi yoktur, o millet hiç yaşamamış gibidir. Kürtlerin tarihi var mı? ...” Tabii hayır Ah! Bilir misiniz bu hayır cevabının bize olan zararı ne dereceye kadar mühim ve büyüktür!

Kürtlerin geçmiş yaşamında öyle büyük ve muazam alimler... şair ve edipler yetişmiştir ki bugün elde belgelenmiş ve yazılmış bir tarih olmadığından dolayı bir kürd nazarında kürdlük kadar menfi ve meçhul kalmışlardır.

Şeyhül-İslâm Ebus'Suud, Tarihçi İbnül-Esir ve Ebu'ssadr mesela *Goranî, Şeyh Ahmet Cezeri, Hariri* gibi alimlerin büyükleri, *Fuzulî ve Neftî, Ahmed-î Xanî, Mevlevî, Kurdî, Harik, Nalî*, ...(daha dün içimizde olup

hepimizin tanıdığı) *Hacı Kadiri, Şeyh Rıza* gibi ... (Şair ve ediplerin en seçkinleri) hep kürdlükten yetişmiştir.

Tarihin renkli kalesinde doğup Tikrit'te terbiye ve tahsil gördüğü belgeli olan Selaaddini Eyyubî'yi bile, kendimize maledebilmek hakkını kaybetmiş bulunuyoruz. Kudüs'ün geri alınışında, ilk cuma namazında, Şeyhül-İslam Kadı Fazılın: Elhamdullahi zellet devletüssalibi- Ve azze bilkurdi dinül Mustafai Arabî (Elhamdulillahi Haçlı devleti zelil olup dağıldı, Mustafa Arabî'nin(Hz. Muhammed'in) dini, Kürd ile-Selahaddin'le-galip geldi.) başlıklı vezinli hutbesi İslam kurtarıcısı olmak şerefini kazanan bu muazzam kürdün kürdlük için ne kadar iftihar edilecek olduğuna rağmen, bu ihmal darbesi ve unutulmaya uğrama deyilmesinden bizim için büyük ve mucib-i şin ve kötü bir tarih cinayeti tasavur edilemez demek istiyorum. Tarihsizlikten zarar ve ziyanimız şudur ki millî mevcudiyetimizi kaybederek dağılıp unutulmaya mahkum olmak arifesinde bulunuyoruz. Hayatî olan bu zarardan büyük, bir pişmanlık ve hüsrân mümkün olamaz.

İkincisi de, basın hayatına tamamıyla yabancı oluşumuzdur. Kamouyunu oluşturan ve ona belirli bir istikamet veren basındır. Basına gerekli önemi vermeyen bir milletin, kamuoyu sağlam ve metanetli bir doğrultuda olmayan milletlerin doğal gücü geniş bir tarlaya dağılmış sular gibi heder olup gider. Ve işte bundan dolayı o milletler daima bu gaflet yüzünden örgütsüz yaşamak ve günün birinde kaybolup ortadan kalkmak ve kaldırılmak tehlikesinden kurtulamaz. Nitekim iyi düşünecek olursak bu dehşetli hastalığın hazırladığı ölüm, mutlaka hastalık arıza

ve sebeplerini kendimizde görüyor ve yokoluş arife- sinde olduğumuz nefsimizde anlaşıyor.

Bundan dolayı biz, eğer kötü bahtımız üzerinde alaycı kahkahalarıyla bize her an hüsrana ve yokoluşu haber veren kötü günün ağlamaklı dilini ilim ve marifet makasıyla kesip milletimize sahip çıkmazsak... Evet, saadete ermek için kuvvet ve imkanın bütün kudret ve kapsamıyla çalışmazsak ve bu güvenle hülyayı pür zevk ve gönüllü çalışmayla yalnız gündüzleri değil, geceleri de uyanık kalıp konuşmazsak, kurtuluş ve selametten ümitli olmak kadar bir cinnet tehlikesi hayal edilemez.

Bununla birlikte ben, beni bütün bu kurulmuş matemler içinde ağlayıp ve inlediğim her dem, çok sıkıntılar bile gördüğümde, gördüğüm ve zaman aşımıyla kıymet ve mahiyetini kaybetmediğine kanaat ettiğim yüce meziyetler vardır, ki o zaman ruhum çok aydınlık emellerle doluyor. Şevk ve heyecanım artıyor. Koşmak ... Yalnız bu ruhumun emin ve rahat olması için koşmak istiyorum. Onun için kalbim, inançlı ve rahat olarak bağırarak ve anlatmak istiyorum. Biz ölmeyiz ve öldürülmeyeceğiz.

Lakin sen, ey kürdüğümün aydınlık gençliği! Bu çok yönlü çatışma ve kalem mücadelesinde ağır görev sana düşüyor. Engelleri aşmak ve problemleri çözmeye, kuvvet ve gayret ... Kalıcı olup sürekli gevşemeden çalışmak ... İşte yegane iki çare selamet ve saadet. ...

O halde yine tekrar ediyor. Ey gençlik azmi ve çalışkanlığı! Sen o kurtuluşun haykırışısın. Senin kararlılığın ve yardımınla, ... Senin kurtarıcı demir gibi elinle bu cehalet tufanından kurtulacak ve kurtuluşa varacak... Emin

ve metanetli adımlarla bu yüce ve mukaddes amacımıza doğru koşalım, hiç şüphe etmiyelim ki bu gecenin kapkaranlığı bizi o çok hayırlı ve saadetli sabaha ulaştıracaktır. ...

Sen de, ey afyonkeşlerin gafletinden istifade etmek isteyen felaket eli.... Emin ol ... Kütülüğüm, şu katı cehalet hastalığımdan kurtulacak ... Zinde ve atik bir aslan atılacağı ile amaçlanan hedefe varacak ve yaşıyacaktır.

Yalnız sen, ah! Ey ümit!... Çalışma yolumuzu aydınlat... Ey ümit yıldızı!..

Salih Bedirhan

Kürt Büyüklerinden: Selahaddinî Eyubî

Sultanın böyle büyük bir tehlikeyden kurtuluşunu, Canabı Hakk'ın kendi vücuduyla husulunu murad ettiği bir ulu emir için olduğuna hamlederek mücahedesine devamı gerekli bilmiştir.

Galibiyetler kadar, o galibiyetlere nisbetle hayatında pek çok az tesadüf ettiği muvaffakiyetsizliklerden de çok fazla bir azim ve cesaret alan Selahaddin, düşünülmesi bile akıllara hayret verecek derecede az zaman zarfında o kadar az bir bir kuvvetle Suriye'nin imdadına koştuğu vakit, Sayda'da Kudüs kralına, Ürdün nehri civarında Trablus Şam Kontuna indirdiği derdelerle Haçlıları sersemleştirmiştir.

Bu başarılar peş peşe gelirken, Konya'da hükmeden Selçukilerden Kılıç Arslan, 20 bin kişilik bir kuvvetle İslamı koruyan şanına yakışmayacak surette Eyyubî devletine tabi Ru'ban Kalesi'ne saldırmış olduğundan, Selahaddin tarafından kardeşinin oğlu Takiyeddin komutasında üzerine gönderilen 1000 kişilik bir kuvvet büyük zafere mazhar oldu.

Bu zaferden sonra Selahaddin, hem İslam kanını dökmek, hem de müslümanları duçar, sefalet etmemek için gerek Müslüman emirliklerle gerekse civardaki Haçlı hükümetiyle antlaşma yapmıştır.

Aynı sene zarfında Suriye'de, geçim sıkıntısı ile muztarip olan birçok aileleri Mısır'a nakil ile terfiye etmiştir ki, yüce Sultan kadar ve kemalini ispat edecek adil kanıtlardandır.

Bu sıralarda idi ki Seyfüddin ile Sultan Salih'in vefatlarında halef tayin eyledikleri Sultan İzzeddin, Mesud b.

İmadeddin İslam onurunu çiğnemiş Haçlılar ile ittifak ederek Eyyubilerin memleketine hücum etmişlerdir. Selahaddin dört sene mütemadiyen düşmanlarla müzafferane harb ettiği ve Atabey memleketinin hemen tamamını zaptetildikten sonra ümitsiz bir hastalığa mübtela olmakla, Eyyubi Devleti Muin Bir ve Berkay ve Bermek ve yalnız Fırat nehrinin diğer cihetindeki arazi onda kalmak üzere İzzeddin ile antlaşma yapıldı.

Bu muharebenin sürdüğü dört sene zarfında Haçlılar, İslam ülkelerine tecavüzden geri durmadılarsa da "ta akdeniz sahilinden Kürdistan içine kadar uzanan geniş bir yerleşim alanı içinde sözde bir kerametle tekrar edermiş gibi" düşmanın hücum ve saldırılarını her noktada kıran Selahaddin, Kudüs hükümetini de dört sene boyunca ateşkes antlaşmasına mecbur etmiştir. Lakin daha ateşkesin birinci senesi, Haçlılar antlaşmayı bozarak, başlıca emirlerinden olan "Renodo Şetyon" Müslümanlarını devamlı rahatsız, ticaretlerini ihlal, eşyalarını gasp etmekten geri durmamakla, Kudüs kralına vukubulan silah-perverane iltimasta faydalanmadığından Selahaddin mecburiyetten onu terbiye etmek için Taberiye gölünün etrafında bazı önemli mevkileri zaptetmiş ve üzerine gelmekte olan Haçlı kuvvetleriyle Taberiye gölü civarında gerçekleşen kandökücü bir muharebede düşmana büyük kayıplar verdirerek mağlup ve birçok üst düzey subayla beraber Kudüs kralı "Goyî Doloziniyan"ı esir almıştır.

İslamın sultanı, bütün mağlup ve esirlere fevkaleda ikram ve istirahatını temin ederek hepisini yüce faziletlerine hayran ve meftun etmiştir. Esirlerden yalnız "Renodo Şetyon", Selahaddin'in

adaletli kılıcından kurtulamamıştır ki sebebi de, vaktiyle adı geçenin İslam aleyhine tertiplediği cinayetlerden dolayı kendini öldürmeye yemin etmesidir.

Taberiye galibiyetini müteakkip Aka, Sayda, Beyrut memleketleri Eyyubilerin mülküne katılmıştır.

Selahaddin ilk evvel şehri kuşatarak daraltmayı merhametli şanına layık görmeyerek halkı teslim davet etmiş ise de, İslam eline geçen memleketlerden göçle Kudüs'e iltica eden elli, altmış bin kişinin kanlarının son damlasına kadar direnmeye karar vermeleri, İslam sultanını şiddet kullanmaya ve nihayet kaleyi de düşmeye mecbur etmiştir(583- Hic.).

Kudsi şerifin İslam eline geçerken halkının mazhar olduğu yardımlar ve merhameti Haçlıların biraz insafli olan ruhani sınıfı bile o koca sultana hürmet etmiştir.

Kudüs'ün istilası Avrupa taasub alemini yine çıldırttı. Orada yine vaveylalar kopardı: Bu haber üzerine Papa üçüncü Orbin Menzula vefat edip yerine geçen Greguvar ve üçüncü Klanan, taasub ateşini alevlendirmek için her tarafa hatipler gönderdiler. Almanya İmparatoru Frederik Barbaros, İngiltere Kralı Aslan yürekli Rişard, Fransız Kralı Filip Ogust ve daha birçok zadegan Kudüs'ü kurtarmak için aht ve peyman ettiler. Haçlıların bu üçüncü sefere, diğer seferlerden daha mükemel ve daha çok tecrubelere riayetkar olarak başlıyorlardı. Bu defa savaş giderleri için umumen emlak ve akar ve varidat üzerine, kilise malikaneleri daha dahil olduğu halde ve vergi konuldu ki "Üşür-i Selahaddin-Selahaddin Vergisi" olarak adlandırılmıştır. Bu vergiyi her kim vermez ise evvelce aforoz olunmuş

idi. İşte, Avrupa bu defa bu derece hırs ve şiddet ile saldırıya hazırlanıyordu.

Haçlıların bu hazırlıklarını evvelden bilen Sultan Selahaddin, gerekli tedbirleri almaya girişerek Abbasi Halifesi Nasırüddinullah'tan yardım istemiş ise de zerre kadar destekleme olmayınca çaresiz Mısır, Suriye ve Kürdistan askeriyle sınırlı kalan pek az kuvvetiyle Aka önünde karşılaşmaya mecbur kalmıştır. Buradaki muharebeler İslam askeri için baştan başa acılar, mahrumiyetler, sefaletler, fakat aynı zamanda şan ve şerefler, zaferlerle başarılı olduğu halde iki sene devam etmiştir. Bu müddet zarfında Abasi Halifesi diğer bir yardım talebini de karşılıksız bırakınca, bir yandan Rum İmparatorluğu, diğer taraftan Konya Selçuk Hükümdarı Kılıç Arslan da peş peşe kahramanca hücumlarla İslam düşmanını perişan etmiştir.

En başta Almanya'dan kalkarak Kudüs'e doğru hareket eden yüz bin civarındaki ordu Aka peşgahına gelinceye kadar açlık, sefer sıkıntıları, hastalık ve Selçukilerin kılıçlarıyla 7 bine inmişti.

Peyderpey Fransız, İngiliz, İtalya hatta Danimarka'dan gelen Haçlılar Aka etrafında gittikçe kalın bir hançer teşkil etmiştir.

Sultan Selahaddin Haruba dağında mevzilenerek mahsur kalanların dışarıyla ilişki kurmalarını engellemeye çalışıyordu. Lakin nihayet Aka, altı-yedi yüz bin kişilik bir saldırı kuvvetine karşı iki sene direndikten sonra boyunduruk altına alınabilmiştir ki, bu savunmanın yüce direniş ruhunu ispat eder.

O sıralarda İngiltere kralının güvenmesinden dolayı Filip Ogust'un memleketine geri dönmesiyle Haçlı ordusunu tek başına idare etmekte olan

Arslan Yürekli Rişard, Sultan Selahaddin'in hastalığını fırsat bilerek Yafa'yı işgal etmişti. Selahadin Eyyubî, Ersuf Muharebesi'nde tümüyle perişan olduğu halde yine Haçlıların hareketını nazarı dikkattan kaçırmakta ve onların eylemlere yönelik her adım hareketine mani olmaktaydı. Bunun için de birtakım kaleleri tahrib ettikten sonra Kudüs'ü de iyice tamir ve kuvvetlendirmişti.

Rişard, artık kendisi için bir dayanak bulamadığından başka, İngiltere'ye geri dönüşünü icap, hatta çabuklaştıracak haberler dahi aldığından Yafa ile Sur arasında bulunan sahil, Hıristiyan halka kalmak ve Hıristiyanların silahsız olarak Kudüs'ü ziyaret edebilmek şartıyla 588 senesinin Şaban ayının başında üç sene, üç ay, üç gün müddetle sürecek barış antlaşması yapıldı.

Sultan Selahadin Eyyubî, Haçlıların tecavüz rüzgarını İslam ülkesi üzerinde böylece çekirdikten sonra, amaçları olan Müslüman halkın refahı ve şehirleri yeniden inşa etme emrinin icap ettiği tedbirleri tasavvur ederken, hastalığının şiddetiyle 57 yaşında, Mısır'da öbür ebedi dünyaya göç etmiştir. Gece 27 Sefer 589. Cenab-ı Hak geniş rahmetiyle rahmeylesin.

Adı geçen yani Selahaddin, benzeri nadir gelen padişahların ve hükümdarların en büyüklerindedir. Yüreklilik, adalet ve cömertlik gibi üç karakteristik özellik bir seçkin zatında cisimleşmiş idi. ... Yaptığı şeyler, beşeri gücün üstünde idi. Papaların teşviki ile Müslüman halkı katl için hücum eden Haçlılar bile her taraftan sahip olduğu faziletine hayran ve takdir etmişlerdir. Düşmanları ve bilhassa Moğullar hakkında gayet merhametli, tebaası

hakkında gayet adil idi. Kan dökmeyi hiç arzu etmezdi. Ölüm döşğinde veliyi ahdı, oğlu Melik Efi'ye verdiği nasihatları asaletine ve dehasına en büyük şahit ve bütün emir sahiplerine en hekimane bir derstir:

“Oğlum! Sana iyilik kaynağı olan Allah korkusu ile vasıflanmış vasiyet ederim.... Kanı, hoş karşılama ve elini kandökücülüğe bulaştırmaktan muhafaza et. Zira ki kan, bir zaman uyutmayan halkın refah ve sadetine çalış ve uyanık üzere bulun. Ve daima hallerini takip etmeye çalış ki halk, Allah'ın emanetidir. Askeri komutanları ve arkadaşlarının makam ve haysiyetini iyi tutmaya gayret et. Cümlemizin fani olduğunu tasavvur eyle de kimse hakkında ebedî kin tutma. Herkesin hukukuna riayet et. ...”

Selahaddin, şahsi faziletlere ve meziyet-i siyasiye ve askeriyeden çokluk ve çeşitliliği ile akla durgunluk verecek nice yücelik vasıflarını kendinde toplayan büyük bir şahsiyet durgun bir denizdir.

Selahaddin'in adaletine, kahramanlığına, dehasına, ahlakına ait efsaneleri –ki sonsuz bir denizdir- sayıp tasvir etmek, kudret ve idrakinizin pek çok üstündedir.

Kürtlük, İslama en yüksek derecede hizmet eden, Haçlı saldırılarının şiddetine karşı onu sarsıntıdan kurtaran, islamın haysiyetini cihanda ilan eyleyen bir alim zatın kendine mensubiyetiyle iftihar edebiliriz.

Ve yine iftihar edebiliriz ki Selahaddin'in adını kutsayan yalnız kürtlük değil, bütün müslümanlık, hatta çok kere bütün insaniyetin insafı olanlarındandır.

M.

Dertlerimizden: *Nifakımız*

Kötülük, esasen büyük ve tehlikeli bir kuvvettir. ... Bu kuvveti başkaları kullanmak ve başkaları hakkında kullanılmak şartıyla hemen daima azamet ve mühabetine layık büyük tesirler meydana getirmiştir.

Acıdır, belki zulme uğrayan onurumuza ağır gelir, lakin düşündüğüm için söylemeden geçemeyeceğim: Söyle kalbe gelen ilhamları, gizli kalmasin!

Başkaları kullanmak ve başkaları hakkında kullanılmak şartıyla başarı göstermenin nice birçok acıklı manaları, acıklı olduğu kadar da zaruri neticeleri vardır: cahillik, acizlik, fakirlik, daha sonra bozgunculuk ve anlaşmazlığımız, haysiyeti yitirmek, ahlaki bozukluk, ...

Bu dertler, illetler, yalnız milletin temelinde açtığı açık ve yarıklarla, ihtiraslar dış zemini dolaşmakla kalmaz. Aynı zamanda en büyük milletlerin varlık temelini sarsmak ve yıkmak için başka bir dehşetli felaketin yardımına gerek duymayacak kadar mahfeci ve tahribkardır da. ...

Lakin Kürd, bu illetlerin hepsiyle maluldür(mübteladır) diyemeyeceğim gibi, onu büsbütün de sağlam addetmeyeceğim.... Onun taşıdığı özellikler bütünüyle kötülüğe dönüşecek kadar daha zaman geçmemiştir.

Mesela nifak, kürdüğün sanki bir ezeli derdidir. Kürdüğün asırlarca mevcudiyetini bir hastalık gibi kemiren, onun maneviyatını bu derece zorlayan ve onu yürümekten ve yükselmekten men eden işte bu nifak derdidir.

O denli nifak ki yalnız koca bir unsur hamasatı değil, bin üç yüz seneden beri her fırsatta İslam'a hizmet eden bir demir kalenin fedekarlığı da berbat ve perişan edecektir.

Nasıl berbat ve perişan etmesin ki, kürtlüğün toplumsal heyeti içinde daima ayrı ve bağımsız, başkalarının boyunduruğunda yaşayan aşiret reisleri, arzularını, kuvvetlerini sağlamlaştırma, kuvvetlerini hep ırklarının kanlarının dökülmesine sarfederler. ...

Ne kadar elim ve azap vardır: Bin şu kadar senelik millî hisleriyle mütemediyen İslam'a, İslam'ın halifesine, İslam'a hizmet edenlere canıyla, kaniyle hizmet eden, İslam'ın sınır boylarında daima silahlı ordular gibi muhafızlık vazifesini gören bir kavim, şahsı ve nefsi için bu kadar lakayt ve amansız olsun! ...

İslam'a lazım olan kuvvetlerini, diniyle beraber olmasıyla orantısız olarak, kanını kavgayla, ateşli nifaklarla harap ve yok eylesin! ...

Büyüme ve yükselmek isteyen değil, fakat yaşamak ihtiyacını basit surette olsun, idişle eden bir toplumsal heyetin sahip olması lazım gelen zorunlu duygulardan mahrumiyete işaret eden bu hallere karşı dilimiz, Allah korusun her ne kadar(Arapça şiir:) "*Bir gün koyunlarımı dağıtım ve dedim ki;Yarabbi! Kurt ve sırtlanları musalat kıl.*" demeğe kadar varmasa da, bu davranış ile; "*çoğu kez verdiği sıkıntıdan dolayı ağladım. Başkasına yöneldiğimde, ona ağladım*" demeğe mecbur olacağımız felaket getiren zamanlar yaşamak, zehirli endişesiyle titremekli ve ızdıraplıyız.

Kürtlük, artık anlamlıdır ki tarihin ve dinin kendisine yüklettiği vazifenin var olup devam etmesi bugünkü bozgunculukla mümkün değildir.

Kürtlük, bilmelidir ki bu kavga ve bozgunculukla günden güne düşer ve zayıflarken ve ortada başlangıcından beri kuvvet ve hayatını adadığı İslam ve Osmanlılığa hizmet etmek vecibesi duruyorken, artık toplanmak, birleşmek ve yürümek lazım gelir.

Bin asırlık yaydığı bu karanlık ve ümitsizlik içinde çırpınırken, ötede ancak Kürt gençliğinin tuttuğu meşale ile ümitli ve mutlu oluyorum. Lazım gelir ki o gençlik, manen yürüdüğü idraksizlik yolundan kurtulmak için gösterdiği birlik ve kardeşlik ile gelecekte nümune olsun. ...

Her türlü endişe ve şahsi düşünceden, şahsını düşünmekten uzak olarak girdiği bir yolda azim ve sebata, halis ve temiz olarak yürüsün. ...

Onun azmi, hiçbir mani ve engel ile duramayacak derecede sarsılmasın. ...

O gençlik, milletine anlatsın ki idrak etmiş, girişimci, aydın, yekvücut, manen, maddiyeten yüksek bir kürtlük temeli, İslam ve Osmaniye ne derecede sağlamlık veren bir dayanak olur? ... En mühimi olarak bütün kürtler bilsin ki kurtuluşumuz, artık birbirimizi ezmekte değil, ancak va ancak bir ahenk ve birlik içerisinde çalışmaktan geçer...

X. ...

II Beşê Kurdî

Be Firyakeyn-Muawenet

New'ê beşer le rojî ezel ta ebed yek muhtacî muawenetî yek in. bê muawenet hiç çîştî qabil niye bête wucûd. Heta dewlet daima muhtacî muawenetî millet e. Eger millet esker neda, eger millet pare neda, eger millet tekalif neda, esasen dewlet nabite wucûd. Herweku dewlet muhtac e be millet; miletiş muhtac e be dewlet. Dewlet eger ewî xera beka, cezamendeê neka, ewî çakeka mukafatî neda, eger wek bawek derheq be ewladî ke raiyete muşfiq bitî, dewyane ew dewlete qabil niye bejî. Diqet le her çîştî bifermiwin, mutelqe be muawenet erzî endam naka. Temamî diruxti heta dite wucûd. Çend muhtacî xidmete baxî sadise semere însan û erûbaxî xoy serf dika ta semere eda wexte le ber zehmetî însan ruhî der çî emane delalet dikeyn ke hemû çîşt bê muawenet nayêt wucûd. Suzay duruxti ke le sehra da rewawe ewiş bê muawenet nehatuwe wucûd. Barî teala eger baran bianarî eger roj dirnexat qabil niye ew Xuday nabite wucûd. Însaniş weha ye. Weqtî ke dewletî Elman legel dewletî Frnsa herbî kerd. Frensayî mexlub kird. Feqet herbe mexlubkirdin kifayet nekird. Wehay tesewur kird ke eger pareyekî zorî be nawî tezmînatî herbiwe hemil bekata ser Frensa le jêr ew bare da ta yewmî nefxî sûr, necatî nabî. Meeheze ew tesewire ke Elman kirdibuye. Eger çî derheq be memleketitir qabil bû ke hasil bî. Feqet legel miletî Frensa, ew tesewire muqabeleê nekird. Miletî Frensa ewinde meftûnî dewletî xoyan ewinde mecbûrî bika ke

le zerfî du manga ew pare zor e peyda kird û xoyan li dest ew dişmine bêemane necat da heta jinanî goriyan nema hemûyan dabe îae û necatî

Xoyaniyan da û meşxulî tereqî xoyan bûn ke îmro Fransa ewinde tereqî kird weke eqîl heyran e be defter sabit e ke her salî bîst hezar kes le Fransa dimirit û her salî bîst hezar nufûs zimmî nufûs Elman debî. Eger îmro Elman legel Fransa dubare herb bi takî dilî ke Elman faîq debî. Çunke eger kesretî nufûs sebebî xelege buwaya, bo çi Rusya Mexlubî Japon dibû? Belî himetî rical, teqlê cibal eger muawenet bê hemû çîst qayil e bête wucûd. Êsta Kurdekan eger textî himet bikin, muheqeq edebiyatî man tedwîn dikirî, zibani man islah dikirî wek xelq dibin be sahibî îsm û şohret. Xulasa medeniyet rûdikate ême û şîtiden kî bûd manendîden. Ewî ruyel eyn be nezerî nîkebî nazanî ke îmro xetrî muslîm çend mutereqî ye. Çunke rûbehr fabrîqeyek dikît. Temaşa dikît le gewre ta kuçik mudîranî ew fabrîqe hemû gawir in. Serapa îhtiyacatî îslam, îmro gawur defî dika. Îmro dewlemendî dunya gawur e esbabî emane. Çunke gawurekan se'yî kirin û le muawenetî dîndaşî xoyan qusûr naka. Ewî paredare salî çend telebe be pare xoyî sewqî ewrûpay deka. Bo xatirî fêrî ilm senet bî. Ême îslamekan her min bem û kesîtir binî teqîb dikeyn. Heta le ser em chwale maweyn qetiyen tereqî nakeyn xo eger îtifaqîman Kurd û dostîman daye destî yekîtir be Xuda le zerfî du sê sal da be wasîte îmdadî rehmaniyetî Muhemedul Mustefa sel'im, le eqwamî saîde ziyatir dibên be peyaw.

Silêmanî /Ebdulkerîm

Tefsîrê Şerîf

Û hûn (gelî bawerkeran!) bi gotina Xuda û Peyxember wî bikin û hûn(bi hev ra) têkoşînê nekin. (Eger hûn bi hev ra xir û cir bikin) wê îdî hûnê ji hev bê zar bibin û quwweta we ji hev keve, hûnê belav bibin. (Sure-î Enfal, ayet: 46)

Xuda ve nebî bigerin we nekevne hev, paşî quwweta we, şewketa we ji dest we diçe... Komela Îslamê heya Hindistan we Çîn we Turkîstan we Qerim we Qazan hukum dikira, di nav vê wîlayetan da çiqas cî hebû hemî di dest Mislîmanan da bû, bi keyfa xu didan û distandin. Eskerê wan tû derek ne dişikesta. Alema wan roj bi roj di cihê di bilind dihate çikandin, tû cuzek wan ne dihate nefirandin. Mêrê di wan wekî gelîyê di bilind, wekî hîsarê di qaîm, wekî çiyayê di mezin. Mil didane hev, quwweta dijminan dirêtin. Welatê wan digirtin, di rêya dîn da xu qurban dikirin.

Ew welatê kû digirtin, têda edaleta mûslîmanî îcra dikirin li kesek te' dayek, neheqîyek ne dikirin, bajar ava dibûn, ehlê qenc digîhan, di medresan de her îlm we huner dihate xwendin.

Îro ew alimê kû mûslîman bi wan fexrê dîkin wekî Îbn-î Sîna, Farabî, Razî, Îbn-î Bace, Îbn-î Rûşd, Îbn-î Tufeyl li wê wextê da gîhane di hîkmet, di hey'et, hendese(geometrî-çev) we tîbbê da we di îlmê dî da yekta bûne. Gava kû Fexfûrê(qiralê) Çîn xeberek xelîfeyê Ebbasî bibihîsta ziravê wî diqetîya. Împaratorê di Frengan li ber mûslîmanan diricîfya.

Mehmud Xeznewî, Melîkşah Selçûqî, Selahaddîn Eyûbî, Tîmurleng, Fatîh Sultan Muhammed, Sultan Suleyman jî xizmetê di mezin kirine. Her çiqas bi xu jî darê dunyayê çûne, lê

xizmeta wan di qelbê mûslimanan da cî girtîye, tû car jibîr nabe.

Gemîyê di mûslimanan di Behra Sipî da we Behra Sor da we Behra Umman da quwwet we heybetek wûsan peyda kiribû kû kes nekarîya pêş muqabilê wan bibe.

Mûsliman îro jî dîsa ew mûsliman in. Ger wan mûslimanan in, welatên kû têda rûniştine ji bav û kalê wan maye, hejmara wan ji sêsed mîlyon kêmtir nîne, eqîda wan temam e, ji her qewm we milletê bêhtirîn, ji mirinê natirsin, mirin li ba wan şaşî ye, pêş bi dunyayê nakin. Jîn û mirin li ba wan yek e.

Xereda wan ji dunyayê sîyaneta (muhafeza-çev.) dîn û namûs e, hiştina nav û hilanîna zêr nefîne(naxwazin) ew dizanin kû ew dunya namîne ewê bimîne.

Ev Qur'an kû li dest mûslimanan da ye her gav redda ewan ji xerabî dike, tiştê di qencî ji wan ra dibêje.

Mûsliman di nefsa xu da şan û şerefek wûsan dibin kû her gav ji alem bilindtir dibin, Xudayê Teala ji kerema mizgînaha di Qur'an'a xu da daye ji bo wî qasî mûsliman naxwazin kû biçine bin nûfûza kesek hez dike, ew nûfuz giran be hez dike bila sivik be.

Bin eqîde ê temamî Mûslimanan wûsan li hev girêdaye wera pêçaye kû yek ji wan(eger Xuda neke) bikeve bin nîrê xeyrê xu çaresîyek we rezbelîyek dizane.

Dewle li ser dîn da ew alem weha kû mûsliman bi dest dîtin bi sebeb bilindîya wî, mûsliman derheqê qebîlyeta îlmê da xu ji hemî qewman we mîlletan pêştir dibîne. Lakîn îro mûsliman ji wê heqîqetê gelek dûr ketine we ji xebata berê paş mane. Di îlmê da, di sen'et da ostayê alemê bûn, îro şagirdê xelkêne. Xelk te'nan li wan dide dibêje di wan da tû qebîlyetek

tune, welatê wan kerî kerî kirin li hev bela kirin.

Hal ew e ku ew yekî muhalifê dînê wan be. Bi tiyîya wan âre ji bin hûkmê bêdînan derketin we sozê wan qebûl nekirin, dînê me ji me ra emir kirîye.

Dunyayê da çiqas millet û dewlet heye hemî dixwazin ku di dîn da û di cins da her kes tayê millet û cinsê wan be.

Nexwu Musulman ji mizgîna Xwuda bê xebere, nexwu pir girde (mezine) ku dibêjî Xwudan vî erdî, ebdê dimin salih dê bibe.

Nexwu, xafilin ji wê rojê ku Musulman dê serdestê temamê alem bibî, nexwu di rêya dîn da pêş muqabil bihiştê firotina malê xwu, canê xwu bîrûwe(feda) kirine.

Musulmanî yek e, bi dest anîna îlim ve hêzê da heqîqeta tehqîran ji bo çîye, roj bi roj kêmbûna quweta musulmanî we zêdebûna şewqeta filistanî, bihev neketina hakiman we serokê eşîran e.

Hakim û serekê eşîren ji bo jîna xwu, ji bo rehetîya xwu, xelkê berdidin hev, malê feqîran talan dîkin, pez û dewarê wan dibin, her çi zulm ji dest wan tê dîkin, kes lê napirsî, mela û şêx emrê Xwuda ji wan ra nabêjî, ji bo qetek nan emrê Xwuda bîra xwu naynin. Bi şev û roj nav wan da mêr kujtin, talan birin, jin revandin rewac digerî, bila sebeb birayê xwu ê musulman dikujin, ji Xwudê natirsin, ji nebî(pêxember) şerm û heya nakin.

Ev di wî halî da hev diqelînin, dijminê dîn keys lê têtê, bazdide ser wan jin û zaroyê wan serjê dike, welatê wan digire, ewê sax mayî rezîl û risawa dike.

Ev e, ji rûyê bêtîfaqî, di qîrêna ha da çi bi ser musulmanan da hat, çiqas keç û kurê reben birin. Çiqas xaniyan şewitandin, mizgeftan we yektan kirine

dêr û naqusan(çan), lê aliqandin. Eger ew tiştê ku dijminê dîn bi ser musulmanan da anîye em binivîsin we herçî ku di dilê wî da ji îmanê zerreyek hebî dixunin, çawan birêjî ji heybet wî wê wekî çira bihelî.

Hakim û mîrê musulmanan, tema-yîya malê dunyayê wan ji musulmanî derxist, şeref û mezinayîya bav û kalê xwu ji bîra wan bir, xuna musulmanî di wanda nehişt. Ev mîr û hakim daha jibo malê dunyayê, ji bo jîna dunyayê, ji bo navek hişk çûn xwu avêtin bextê dujminê dîn.

We bi quweta wan birayê xwe yê musulman qelandin, dijminê dîn paşê wan jî girt we çîsas kir, welatê wan girt yek ji wan sax berneda. Eva! Hûkumeta Endulus, bi vî hawayê çû di nava rojek da sêsed hezar musulman serjêkirin, îro ji bo derman musulmanekî li wê tune ye.

Paşê wî Hindîstan tê, li Qerejê (Qereçî) mîr û hakim ketine hev, hakimîya musulmanan ji dest wan çû "Îngiliz" girt, niha li jêr te'dahîya wî dinalin.

Paşê wî Turkîsatan, Qafkasya, Qerim, Qazan, Qers, Erdexan, Betûm, Cezair, Trablus we Rumelî çû, musulmanê wan deran jî şerpeze bû. Ew mîr û hakim û Melayê kêmaqil ku ji bo keyfa xwu, hewesa xwu benê musulmanî şikênandin, milleta xwu jibîr kirin, ji bo hîsset û şerazayîya cinsê xwu nexebitîn, aqîbet wenda bûn, cezayê xwu dîtîn, feqet çî fayde ku musliman li bin piyê dijminê dîn da man, çara xelasbûnê tune.

Eger mirov dema Quran'a Xuda li paş navêtina, ferz Xuda înkâr nekirina, neketana hev, bi şev û bi roj li xerabîya hev negerana, yek dil bibûna, pişt bidana hev, dîne xwu, erzê xwu parastin bikiran, ew aqîbeta pîs bi ser

wan da nedihata, di dunya û axîretê da rûreş nediman.

Wellahî, billahî, tellahî eger musulman, mîr û gavan û şivanê wan yek dil we yek ziman bûna, di dunya û axretê da dê serfiraz bûna.

Heyf û sed heyf musulmanî dema bê qedir û qîmet bimîni, hingê ev halet di me da bî, qencî bona me kirin gelek zahmet e.

Esasê dîne me tîfaq e, lazime em tîfaq bikin, rêya musulmanî bigirin. Îro navê me musulman e feqet ji musulmanî dûrin, hey musulman yek bibin, dîn ê dijminan dê biçin, çawa ku birayê di me çûn.

Eger di me da musulmanîyek, xîretek, namusek, arek ji bo jin û zaroyê me di dilê me da hemiyetek heye, hewan wekî mêran hev şiyar bikin. Ew neyar û dujminê ku li ber derê me sekinîye nîyeta wî kujtîn û qelandina me ye. Nîşanê hev bidin çare û felata xwu daynin ber xwu.

Wext gelek teng e, wextê seknê nîne, wextê mêranî ye, wextê yek-bûyinê ye. Wextê bi hev girtinê û wextê de'va û kîne nîne.

Eger furseta ha bifewtî êdî furset bidest me nakevî, musulmanî û em diçin, gelî biran rabin xîreta bav û bapîran bipakin, cilê(kincê) jinan li xwu mekin.

Şîn û girîn, mirîyan ji qebran ranake, we zar û gazî tiştê borî paş nazivirînî.

Bi xem xwarin belâ def nabî. Selameta mirovan bi sebir û sebatê, bi nîşandana xîret û hîmet e.

Tirs ecela mirov paş nade, bê himmetî û xeyretî sebebê felakete.

Quran'a kerîm ne mirî ye wê heya edeb dê bijî ewê ji xwera bikin hakim bi hukmê wê emelkin. Hêvîya min heye ku birayê di me yê musulman ji alim û

ji xelkê hatî û çûyî îbret bigirin, ber wextê borînî yek dil û yek ziman bibin, ew kîn û dijminî ji dilê xwu derxin, musulmanî roj bi roj bilind bibî û ji qelandinê xelas bin.

Şêx û Mela û Mîr û Rîsipîyên dime rêberî û hîmmeî bila bikin, em nizanin ew zana ne û Xuda ji kî hez bike wî hîdayet dike, ji berê û paşî emr (îş) di dest Xuda da ye.

Şêx Muhammed Abduhu
(Miftîyê Misrê)
13 Temmuz 1329
M.... H...

ZIMAN

Xudayê Tala “mirovan” ji “dewaran” bi ziman û aqil veqetandiye. Ziman ji bo gotin, guh ji bo bihîstin, çav ji bo dîtin daye.

Ew mirovê ku aqilê wî hebe tefekkûra qenc û xerabî neke, zimanê wî hebe pê xeber nede we derdê xo pê nebêje, guhê wî hebe emrê Xwuda we Nebî û mezinan seh neke, çavê wî hebe ew alem û ew sen’etê ecêb, ew avayê bilind, ew mektebê di mezin wî nebîne, ji bo xwe, ji bo jin û zaroyê xwe tefekkura tişteki neke, ew mirov dunya û axretê de kor e, bi kêrî tişteki nayê, ferqa wî û dewar tune. Mirov ew mirov e ku daîma xelq ji wî xêrek, bergerek digire, mirovê bêxêr û bêberge heyîni û tune. Mirovê wî yek e.

Îro di rûyê erdê de nêzikê şeş mîlyon kurd heye û hemû bi aqil in, bi

guh in, bi çav in. Li ba mileta xwe, xasime ji bo misilmanîya xwe bi zimanê xwe çend kitêb nivîsandine, çend mekteb û medrese vekirine, çend zaro li ber xwendinê danîne, çend Mele û Feqîyê me rabûne li gundan gerane ji bo misilmanîya wan şîretan kirine, çend Mîrê me, çen serekê me civiyaye ji bo xo û ji bo miletê xwe fikrek kirine, çend Şêxê me ji bo îttîhadê Kurdan civiyane, çend eşîran bi hev xistine adetê kuştin û talanbirin ji nav wan rakirine, zaroyên di wan şîyandine mekteban.

Mezinê di Kurdan ji bo xo û ji bo mileta xo, di nav miletê wî çî cî hazir kirine, îro di nav xelqê de rûmeta wan çîye we bav û kalê wan çer kirîye ewê dê çî bikin, yan dê kurdejarîyê heya roja qîyametê di vî halî da bihêlin.

Ya rebbî tû qadir î! Rehmek bixî dilê Şêx ê Mela û Mîr serekê Kurdan, rabine pîyan berxwe bidine şîyar kirina wan.

Ey Xuda tû kerîm î! Bi kerema xwe van kurdên nezanê şîqar ji dest dijminan xelas bike. Îro sêsed mîlyon misilman heye hemî bi rê zimanê dixunin û dinivîsin, tu zîyanek ji bo dînê xo ferz û tesewur nakin. Ji bo pêş çûnê çî lazime ew îcra dikin, em jî lazime tebayê wan bin îro pêve bi zimanê xo bixunin we biniwîsin. Çend Feqeyê Kurdan xîreta kurdanîyê di wan da peyda bû, rabûn çûwana “Hêvî” çêkirin, paşê rojnama “Rojî Kurd” der xistin ji dil û can dixebitin, lazime kû hun jî arîyê wan bikin. Ev arîkirin li we ferze, wacib e, bê arîkirin dunyayêda tişteki nabî.

Ewê Kurd e, ar û namûsê xîretê kurdîyê têda heye we ji tenê dost û dijminan diqehire, şerm dike bila arîyê wan bike!

Ev arîkirin jî qisim qisim e, hinek bi qelesa xwe, hinek bi îlmê xwe hinek bi malê xwe. Temamê wî arîkirinê jî bo pêşçûna Kurdan e, ji bo mirovbûna wan e.

Kurd îro muhatacê çî ne, em ewan bêjin:

1. Ji bo xwendin û nivîsandinê hîref. (dibe kû ev kelîme “hîref” be jî bi mana sen’etê-werg.).
2. Ser terzek nû elîfbayek.
3. Ji bo zanîna temamê zimanê Kurdîtiyê “qamusek”(luxatek).
4. Îlmî halek.
5. Tarîxê bav û kalê Kurdan we an’ane ya (kultura-çev.) wan.
6. Welatê Kurdan we adet û teb’ê wan we mîqdar û navê eşîran.
7. Kitêbê hîsabê.
8. Ji bo zimanê Kurdan serf û nehvek (rêziman-çev.)
9. Tercumeyê halê mezinê di Kurdan.
10. Edebiyata Kurdan we navê şairê wan, ji bo çêkirina van tiştan çiqas kitêbên kurdî heye lazime wan bişînin. Ji dengbêjan lawjek û çîrok û qewlê Kurdan(gotinên pêşîyan) pirs kin we binivîsin we rêkin. Mela û Feqehê di Kurdan çî dizanin bila bêjin. Tû tewsîratek tê nekin, herkes di terafê xo da xizmetek bike, zû bi zû mirov digîhe xerada xo. Gelî biran ji we hêvîya min ewe kû xizmeta kurdîtiyê û misilmanî neavên pişt guhê xo, misilmanî ji we hêvîya xizmetê dike.

15 Temmuz 1329

M. X.

Erdê ê Me

Îro xurtbûnê me, mezinbûnê me, mirov bûnê me, giş li rûyê erdê me de ye. Ew erd ji bav û kala da ji me ra hatîye, baş fikirin kû li rûyê wî çî bûye, ew hêja nefa xwe ji me ra nedaye. Em dinêrin balê ew erdê ew ya komelek xwelîye ew çîye em dibên:

Rastîya wî hûn bixwazin ne wusaye, ew erdê me dîya me ye, ew erdê me bavê me ye, yalê em nizanin nava wî da çî heye, çî tûne. Hebûna wî ji me ra xwanê nebe, tunebûna wî ji me ra xwanê be tû car ne wusa ye. Heke em li wî baş binêrin, ew jî ji me ra baş dinêre, me xurt dike, ji me ra çî bê bide. Ewd ewel hûn dizanin kû xwarina me ji erdê derdikeve, ew parîyê nane ewî dîsa ji me ra erd dide. Ew me xwedî dike, belê em wî xwedî nakin. Îro kolandina erdê me ne kolandin e, çêtirkirina me ne çêtirkirin e. Em zûda hemû li ser wî dikolin li binîya wî ra destê me nagîje, başê wî li binî dimîne hersal. Hersal ew serî ji me ra ewqas tov dide fayda wî qedyaye. Lewma em hindik distînin. Em zanin şûv çêkir bi nedaşî gîsin çêtire, ji du gîsnî, du gîsnî jî başe ji gîsnek.

Ji bo wî ew zorê hilandine. Makîna çêkirine, bi carekî da xwelî tol dike. Xwelîyê kî ji binê erdê tol dike, serê wî jî davê li bin, lewma kolandina makîna baş dibin. Genimê wî jî baş dibe, xurt dibe.

Dê û bavê meriv jî ewqas mirov xwedî nake, belê wûsaye erd. Bavê me ye, dîya me ye, çawa mirov ji bav û dîya xo ra bixeyde, Xuda jî ji mirov

dixeyde. Em erdê xo ra jî wûsa ne, kû lê şuxul nekin ne nêrin wî erdî dê ji dest me derkeve, fileyan li ser me rûnên we(û) bişeqlînin wek xulamê bavê wan dê we bixebitînin.

18 Temmuz 1329
Dîyarbekirî
Fikrî Necdet

Berî Şûr Qelem

Ne muhtacê îzahê ye kû mexsed ji qelemê ilm û me'rifet e. Min divê ji qewmê xwe ra bêjim; tû qewm û millet li dinê nîne bi şûr û mertalê xo tenê gîhabin meqsedê, xo hilkişe jor, îlla bi ilm û me'rifetê. Ilm û me'rifet dû perrên we ne, mirov bi wan dikare bifire û derkeve bilindayî. Xudayê xellq ji însana ra emir kirî, bê wî nabe. Şahidê min ê mezin ji wê du'ayê ra kurmacîti ye.

Ji roja îslamiyet zuhûr bû hetta îro, her mêrê Kurda li nav şerra bezîne, pêşda çûne we tû cara xo nedane paş we her li rêya dînî û dewletî xo de fedekarî kirine û ruhê xo dane. ... Lê heyf e û hezar heyf e jî tû car wan ji wê hîmmeta tû xêr û menfe'et nedîye we nexwarîye. Her timîn ruhdana me ye ji xeyrê me ra ye. Ew zerara mezîni her ji cehl û nezanîya me hatîye, heke qencî be, heke xerabî be mirov bicih neke, ye'nî nezanîyê çewa bike, ew tû xeyr û nefê jê nabîne. Me Kurd jî her weha kirîye, me nizanîye me li kû we li çî demê ruh bidinê, û li kû derê we li çî

demê ruh bişînin. Lewma her em bûne we mane xulam.

Heke me qenc bifikirya, ehkamê dînê xo yê bilind û mezin me yê bidîta ku tehsîla ilm û me'rifetê ji me muslimanan ra ferze, li dîn û duewlê nef'e bi Xudayê xellaq, nev'ê beşer bi ilmê tekrîm kirîye, wekî ruhê wa Hezretî Adem berîya qedere wî bi ilmê bilind kir, dema kû kire zana ji melaîkan ra emir kir li ber wî secde bikin. "Giştî navan bi Adem dan zanîn ayet".

Ewle ya min heye kû ji îsbata vê de'vayê ji kurmacîti meztir we bi rutir tune, em Kurd jî bi wî qanûna Xuda ya heyatê qenc negerîni em tu car pêşde naçîni, emê her paşve bin. Hetta mirinê xulamîyê ji kes û nakes re bikin, meazallah qewmê xo û navê xo dê wenda bikin.

De êdî gelê birayên me Kurdino! Çavê xo vekin we bi ewle bin, em heke wê qanûna ezeli xurt negerîni we ji bil ruh û dilê bilind bînîre ne xebitin, nefis û qewmê xo ji wê zilletî û xesarî hilnekinî, dîn û dinya xo jî qenc û tamam nakin. Şîretên qenc û xeberîne rast hingê li me tal bît. Divê em tû caran dilşikestî nebin.

Îro li dinê nêzikê heft-heşt milyon Kurd hene û hemî mêr û jêhatî ne û xo xweyî weqarin. Lê heyfa min li wan tê her li bende mane, ji wan ra bilindî nebûye nesîb, çunkî bê tedbîr in, tedbîr jî zanatî ye. Heçî ne zana bît tedbîra wî jî ne bi cîh e û ne bi cehd e û ne xurt e, her ê wûsa kême û zelif bibî, di nav alemê da bê nav û deng bibî.

Xesara ya me, ji wê têt. Me her ji bê ilmê pişt da şûr û mertal ji eql û keyaşî bêtir. De êdî heke we divê em xo ji wê zîyanê derêxin û bikevin nav alemê de, divê em îltîfatî li ilmê bikin, qedre alim û zanayê xo bizanin, guh

bidinê şîretên wan, arî xebitandina wan bikin, hetta em rêya qenc bibînin we têkevin, zû, bilez xo bigehînin selametê.

Hûn dizanin gelfî Kurdino!... Çiqas alim û xwenda, şaîr û mêrîniyê mezin û çî hatî ji me jî derketine? Lê her me navê wan ne girtîye, qedrê wan ne zanîye, ew jî her ji kurdaniyê der ketine, qewmê dêreman e.... Alimên qedirmezîn wekî Şeyhûl-Îslam Ebussuud, Melayê Cezîrî, Melayê Goranî (xocê Fatih bûye), Herîrî, şairîne mezin wekî Nalî, Herîqî, Kurdî, Ehmedê Xanê, Şêx Riza, Hacî Qadir, dîrokzanê meşhur Ibnu'l Esîr, Ebu Elf hemî ji kurmançîyê hatine û Kurmancan tû car wan nas nekirine.... Tarîxek me nivîstî tune. Şerma mezin jî ew e. Bilî wan mezinan mirovekî di mezin û jêhatî weke Sultan Selahaddîn Eyyûbî ji me ye û sed heyf bête li me wî nas nakin.

Dinya, alem, hemû Îslam pê îftîxar dikin: Heke em ji navê wî bê ilm û xeberin, ew Selahaddîn kurdîyeyî ra hindî xizmet kirî, Îslamê ji îngîrazê xelas kirî, bi fetha Qudsê bûye Omerê sanî(duyemîn). Xo bûn xaçperesa xo kirne yek û xo jî bûne yek/ dihatin bi zaf ba cara re Qudûs jî ... Ew welatê muqaddesê îslamê jî, ew welatê mescîdî Eqsa me lê zeptkirin.... heft sala têda man. ... Selahaddîn hat we bi jêhatin û mêranîya xo ji dest wan bir, roja îne bû ketin bajar da hema çûbûn Mescîdî Eqsayê nimêjê îne bikin. Bifikirin ew cihê pak û delal xera bû, wêran kirine, qedeh û şûşeyên şeraba wan hê li wan deran avêtibûn. Hesp û dewarê wan li wê derê girêdayî bûn. Xulase zaf heqaret kiribûn. ... Qadîyê Sultan, Qadîyê fazil derket minberê xutbe kir. Lê pîr dilşikestî we melul xwend. Xutba wî menzum we serê

beyta wî ev bû: *Elhamdulillah zellet devletü's salî bi/ We azze bîlkurdîyyî dînu'l Mustafa'l arabî*. Yanî hemd û şîkur ji wî xudayî ra dewleta xaçê zelîl kir we bi kurdekî dîne Mustafayê Ereb ezîz kir. Qene texmîn bikin ew çî xizmetek mezin û ezîz e ji dîne Îslamê ra: Ewê xizmet kirî Kurd e. .. Yek wekî wî zatê mezin kû şerefek mezin ji qewmê me re hiştî em nas nekin, emê çî xêrê ji wî hebûna xo hêvî bikin: Ew qusurîne han jî çine hûn dizanin? Hemî ji bêilmî û me'rîfeyî ye kû tarîxek me Kurdan nîne, ji bilî alemê em xo bi xo nas nakin û em ji xo û ji quwweta xo xafilîn. De êdî xelkê ne ji me ê çawa me nas bikin û li nav xo de nav û dengêkî ji me re çêkin û an bihêlin.

Ji bê tarîxî xusara me zaf mezin û zaf xurt e, divê em bixebitin we demê tarîxek Kurda çêkin.

Paş tarîxê tiştêk dî heye ew jî fesarek mezin daye me rojnave (rojname).

Ez qenc dizanim kû nûho zaf Kurd dê bêjin rojnave çîye û ji me re çî faîde dike, ez piçek îzah bikim.

Mirov çawa ziman divê we bi zimanî her karî xo dike we çî divê û bêje rojnave jî aynen weye. ...Heçî qewmê ku bê tarîx û bê nivîsandin û rojnave ye.... Ew qewm wekî însanekî kerr û lal e... ne seh dike çî behsa wî dikin, ne ew xo jî dikare derdê xo bêje û kesek jêre dermanekî bîne.

Hindî qewm û millet hene, her yekî çend rojnave hene, bi wan derdê xo ji alemê û ji hûkumetê ra dibêjin we îlan dikin, derman jî dibînin. Heke ew millet (derdê wî) sivik be zû jî sax dibin. Ya me jarî Kurda ne weye, ne kes zane derdê me çîye dermanekî bide, ne em dikarin derdê xo bêjin û dermanî bixwazin. Lewma jî ji derdê cehl û

nezanîyê û ji ne rahatîyê û cefayê xilas nabin.

Heke em û heke Fille em du millet in bi welatekî ne ew ji me zaf hindik û kêr in, em ji wan jî xurt û mêrxas in. Lê îro li ber hemî alemê binavên dunya giştêk dizane kû ew xudanê wî welatê ezîz in, dibêjin qey mezlûm in û her Kurmanc te'dayê li wan dikin, hetta here li Îstenbolê de jî hemî dîndaşê me jî li wê fikirîne, Kurda zalim, wehşî nas dikin. De ji wê kêmanîyê ye rojnave ji Kurda her dengê xo derne-anîye, de'va û îsnadinê li ser xo tekzîb nekirîye. Ên li halê mêze dikin jî, deng lê nekirinê ji eddê îqrarîne zan kirine û em wûsa naskirine, xo ji wî naskirina ji me re zerer û xerabî dane alîyek, me ji ew zererîne ha dîne, hê emê bibînin. Jiwan hemî pirsê me bin, hema ew tarîxek, rojnavekî çêkin emê xelas bin, ne ...

Ez nûho wan tenê dibêjm, çikû ew tiştên zû lazim in. ... An da em bibin xweyî heyatek zaf baş û xurt divê em gelek bixebitin û zaf bixwînin. Zaf mekteba vekin, xo bikin xweyî sen'et, ticaret, cotyarî û li hewayê zemanî hazir çêkin, da milleta me bi dewlet bibe...

Lê zaf adetên pak û çak li kurdanîyê min dîtine we ez dibînim bi wan ewleyim û ez dibêm bi îzna Xwedê emê rind baş bibin. Hema hûn gelê Kurdino! ... Guh bidin alim û zana û mezinê xo, li hemî meqsed û alî xêr arîkirîyê wan bin... Xwedayê Teala wê şerefa ezîm li dîn û dunyayê ji we re îhsan bikit we bi wê munasebetê ezê qesîdeke ya Hezretî Şêx Ehmedê Xanê ji we re binivîsim. Ev kafîye, heke hûn reşnew bi dil bixwînin we bidin xwendin, heke ew qesîde û heke qesîda Hacî Qadirê Koyî, birayê min ê ezîz we pur xîret(Meweddatî) li Rojî Kurd da

wêha borî nivîsî bû... Divê her Kurdek wan bi tenê hifz bike... bîrîtî ye we evîn şûna sitrana her wan bixwînin... Ew dû qasîdeyên her nûqteyek ji wan ji me Kurda ra rûh û heyat e... Ji me şîret û ji we jî ey gelê Kurdino! Xebat û xîret... Ji xwedayê zu'lcelal jî tewfîqat ê mezin(arîkarî).

M. Salih Bedirxan

Qesîda Hezretî Şêx Ehmedê Xanê

*Sakî tû ji bo Xwedê kerem ke
Yek cure-î mey di camê cem ke
Da camê bi mey cîhan numa bit
Her çi me îradete xuya bit
Da keşfê bibit li ber me ehwal
Konê dibitin muyesser îqbal
Edbara me wê gîha kemalê
Aya bûye qabilê zewalê
Ya her wuha dê lê îstîwa bit
Hetta we kû dewrê munteha bit
Qet mumkune ev ji çerxê lewleb
Talî' bibitin ji bo me kewkeb
Bextê me ji bo me ra bibit yar
Carek bibitin ji xwabê hişyar
Rabit ji me ji cîhan penahek
Peyda bibitin me padîshahek
Şûrê hunera me bête danîn
Qedrê qelema me bête zanîn
Derdê me bibînitin îlacê
Îlmê me bibînitin rewacê
Ger dê hebûya me serfirazek
Sahib keremek suxen newazek*

Neqdê me dibû bi sikke meskuk
Ne dima wûha bê rewac û meşkuk
Her çendî kû xalis û temîz in
Neqdên bi sikke û ezîz in
Ger dê hebûwa me padîşahek
Laiq bidîya xwedî kulahe
Te'yîn bibûwa ji bo wî textek
Zahir vedibû ji bo me bextek
Hasil bibûwa ji bo wî tacek
Elbette dibû me jî rewacek
Xemxwarî dikir li me yetîman
Tînane derê ji dest Leîman
Xalib nedibû li ser me ew Rom
Nedibûne xerabê destê bûm
Mehkum aleyhî û sealîk
Mexlub û mutî-î Turk û Tacîk
Ev Rom û Ecem li ser me rakir.
Emma ji ezel Xwedê wusa kir
Tebîetê wan eger çi are
Ew are li xelqê namîdare
Namuse li hakim û emîran
Tawan çî ye şair û feqîran
Her çi bire şûrê destê hîmmet
Zept kir ji bo xo mîrî û dewlet
Lewra kû cîhan wekî erûs e
Wî hukmê bi destê şîrê Rûs e
Bê eqd û sîdaq û mihr û kabîn
Lutf û kerem û ata û bexşîn
Pîrsî ji dinê min ev bi hikmet
Mihra te çi, gote min kû hîmmet
Hasil kû dinê bi şûrê îhsan
Texîrê dibit ji bo wî însan
Ez mame di hikmeta Xwedê da
Kurmancî di dewleta dinê dinê da
Aya bi çi wechî mane mehrum
Bilcumle ji bo çi bûne mehkûm
Wan girtî bi şûrê şehîr û şohret
Texîrî kirin bîladê hîmmet
Her mêrekî wan bi bezlê Hatem
Her mêrekî wan bi rezme Rustem
Bifîkrî ji Ereb hetta we Gurcan
Kurmancî ye bûwe şûbhê burcan
Ew Rom û Ecem bi wan hesar in
Kurmancî hemî li çar kenar in

Herdu terefan qebîlê Kurmanc
Bo tîrê qeda kirine amanc
Goya kû li ser heddan kilîdin
Her taîfa seddeki sedîdin
Ew qulzumê Turk behrê Tacîk
Hindî kû bikin xurûc û tehrîk
Kurmancî dibin bixwûn mulettex
Wan jêkve dikin mîsalê berzex
Camêrîy û hîmmet û sexawet
Mêranîy û xîret û celadet
Ew xetme ji bo qebîlê Ekraç
Wan dane bi şûrê hîmmetê dad
Hindî ji şecaetê xeyûrin
Ew çendê ji minnetê nufûrin
Ew xîret û ew uluwwe hîmmet
Bû maniê hemlê barê minnet
Lew pêkve hemîşe bê tîfaq in
Daîm bi temerrud û şî'raq in
Ger dê hebûwa me ittîfaqqek
Vêkra bikira me îngîyadek
Rom û Ereb û Ecem temami
Hemyan ji me ra dikir xulamî
Tekmilê dikir me dîn û dewlet
Tehsilê dikir me ilm û hikmet
Temyîzê dibûn ji hev meqalat
Mumtazî dibûn xudan kemalet

M. Slaih Bedirxan

Bextreşî û Mehrûmîya Kurdan

Şêxê di me, Melayê di me, feqîyê di me, mîrê di me, serek û reîsê di me îro ji dil dizanin, di pê dihisin kû çaralîyê me agirek girtî ye, qenc û xerabê me di şewitin li hewar û gazîya me da kes naye, me xelas nake.

Bila ew rabin, dest bidin hev xudanî li me perîşan, li me derbederan, li me mehruman bikin, me ji wî agirê bê eman xelas bikin, rêya felaketê nîşanê me bêçareyan bidin. Hûkmê Ayetê Kerîm “Ehsîn kema ehzenallah û îlek”(qencî bike, çawa Xudayê Teala qencî bi te ra kiriye) derheqê me da îcra bikin.

Ez guman nakim kû mezinê di me xîret û hîmmeta xo, rehm û kerema xo ji me derix bikin(paşve bihêlin). Me divê zelilîya ha da bihêlin. Ez bawer nakim kû mezinê di me ji bo pêşçûna me, ji bo mirov bûna me her çi a dest wan bê paşve bidin.

Feqet dilê pur derdê min ji mi ra dibê kû ew cûz kû tû dibêjî eger rast bû ya heya nûha yek ji wan jibo xatirê Xwedê û Nebî li kurdîyê xweyî xwudanî di Kurdan li ser rêyek dataniya heya mehşerê navê xo di bernawê tarîxan dikir.

Rehmata Xuda lê bî: *Ehmedê Xanê* sêsed sal berê da binêr çi gotîye:

*Kurmnacî ne pur dê bê kemal in
Emma di yetîm û bê xudan in
Fîlcumle ne cahil û nezan in
Belkû sefîl û bê Xudan in
Ger dê hebûwa me jî xudanek
Alî keremek letîf û danek
Îlm û huner û kemal û îzan
Şe'r û xezel û kitab î dîwan
Ev cinsî bibûwa li ba wî me'mul*

*Ev neqdê bibûwa li nik wî meqbul
Min dê elema kalamê mewzun
Bilind bikira li banê gerdûn
Bi navê ruhê Melê Cizîrî
Pê hey bikira Elîyê Herîrî
Keyfek we bida Feqîhê Teyran
Hetta bi ebed bimayî heyran
Çibkim kû qewî kesade bazar
Nînin ji qumaşê ra xerîdar.*

Îro li rûyê erdê da çiqaş dewlet û millet hene hemî yek dil, yek rû, yek ziman, bi şev û bi roj dixebitin û bona pêşbûna dewlet û milletê xo her çi ji dest wan tê dikin. Bo nanê xo dixwunin û dinivîsin, rojnava der dixin, her çi lazim be dinivîsin, bi xelqê xo didin zanîn, bi çi muhtac bin heman ew gav bi destên mezin kû di nav wan da be gihê û di rêya milletê xo xîzmetek çak bike di tarîxê xo da qeyd dikin, navê wî bîrve nakin.

Ez berê berê nabêm; îro hezar û sêsed sal e kû Kurd(me) qebûlê musulmanî kirine di nam û xebatê ha da qe nebî sî çil hezar şêx, mela û feqî û mîr ji Kurdan gihane û di wê wextê da navdar e, ji bona dîn û dewlet xîzmetê mezin kirine û kitêb çêkirine. Hal eve kû ev xîzmeta ha, ev kitabeta ha temamê wî wenda bûye, navek wan nemaye, ewê maye ew jî malê Ereban û Eceman û Romîyan bûye, qederî zillek ji bo Kurdan faîdeyek ne kirîye.

Eger wan mirovan ji sedan yek xîzmetek ji bo Kurdan bikiran û ewan kitêban û dîwanan bi zimanê Kurdî binivîsandana, îro da navê wan û kitêbê wan wenda nedibû, zarokê di Kurdan dixwendin û rehmetan li wan danîyan.

Eva mîsala *Elîyê Herîrî* ye nehsed û sî sal berê hatîye bi zimanê Kurdî beyt gotîye, heya heşr rabî navê wî li wan Kurdan dê bimînî, herkes rehmet dê lê

bînî. *Melayê Cizîrî* jî heştêsal sal berê da bi zimanê Kurdî dîwanek çêkirîye.

Ehmedê Xanê, Mem û Zînek û ji bo zaroyê kurmancan *Nûbarek* telif kirîye, bi çar ziman şê'r(şîr-çev) gotîye, der heqê xîreta Kurdî da çend xeberek *Mem û Zîne* da anîye û ji ebnayê zeman(rewşa zeman-çev.) gelek gilî kirîye:

*Xanê ji kemalê bê kemalî
Meydana kemalê dîtî xalî
Ye'nî ne ji qabil û xebîrî
Belkû bi teessub û eşîrî
Hasil ji înad eger ji bê dad
Ev bîd'ate kir xellaqê mu'tad
Safî şemirand vexwarî derdê
Manendê dûrrê lisanê Kurdî
Înaye me nezm û întizamê
Kêşaye cefa ji bo wê amê
Da xelqî nebêjin kû Ekrad
Bê me'rîfet in bê esil û bunyad
Enva'ê millet xudan kitêb in
Kurmancî tenê di bê hesêb in.
(dawî heye)*

M. X.

Çîrokê Kurmanca

Di wexta berê da, wexta emîrê Kurmanca da şivanek pezê xu diçêrand. Di nav bestekî da xewa wî hat rûyê xu wergerand ber bi bajarê kû emîr têda rûnişt: "Mîro pezê xu dispêrim te û radikevim" û raket.

Çaxa kû hişyar bû pezê xu jimart çend pez kêmbû. Li nav çîya gerya, şopa pezê xu dî kû gura xwarîye.

Kerîyê xu da ber xu hat ber qesra mîrê mezin û çû ramîsa lingê mîr, go: "min li çolê kerîyê xu sipart edaleta te ez raketim, çaxa rabûm mi pezê xu jimart pênc pez gura xwarîye, ez nûka pezê xuna ji te dixwazim." Mîr gilîyê wî guhdarî kir pênc pez da şivan.

(Mîr) go: Şivano! Çend sekmanê min ê emirgîrî bila dû te bên, çîyayê kû tu lê raket rê wan bidî bo wan ra li gura bigerin.

Şivan çû ji sekmanê Mîr çendek eciband, bo xu ra bir li wan çîya û newala geryan, çend gurê har dîn û kûştin.

Şivan pezê xu jî girt, gura jî kûşt, mîrê wê wextê jî bi wî holê xu mezin û edaleta xu rê şivan da.

"Kellîmî'n-nase ela qederî uqûlî-hîm" (Hadîs) "Bi gora eqlê mirovan, bi wan ra bi peyvin".

Mehmûd Beg metbeesî.

Mudirê Mesul: Ebdulkerîm

www.arsivakurdi.org

www.arsivakurdi.org